
Центральна районна бібліотека ім. Павла Тичини
Дніпровського району міста Києва

Твої дороги війни

Випуск 3

24 лютого 2022 року.

Ранок..., вибухи..., тривога..., розгубленість...

В І Й Н А!!!

До 24 лютого 2022-го більшість із нас не усвідомлювали, які ж ми щасливі. Ми ходили на роботу чи навчання, спокійно снідали, будували плани на день прийдешній і на майбутні роки. Утім ранок 24 лютого кардинально все змінив. Паніка в супермаркетах і біля банкоматів, довжелезні черги в аптеках, на АЗС і виїздах із міст, куди прилітало. Хто не пакував валізи, щохвилини моніторив новини. Розпач, страх оселилися в серцях українців, і ці дні залишились назавжди в пам'яті. Таке не забувається.

Спогади, спогади, спогади... І про них треба говорити, розповідати всьому світу про страхіття війни.

В Центральній районній бібліотеці імені Павла Тичини Дніпровського району започаткована акція «Твої дороги війни». Читачі бібліотеки, всі бажаючі діляться своїми спогадами про перші дні війни, про життя під час війни, про евакуацію та як змінилося їх мирне життя, про допомогу біженцям за кордоном та бажання повернутися до рідних домівок...

Переляку не було, скоріш розпач. Не розуміли, що робити і як... Про свої «дороги війни», роздуми, спостереження, почуття, надії, тривоги в розповіді Вікторії Василівни, киянки, читачки бібліотеки ім. Володимира Сосюри.

Спогади подані в авторській редакції, збережена стилістика.

Ми продовжуємо акцію, вислуховуємо та занотовуємо спогади, накопичуємо інформацію і готуємо наступне видання.

Долучайтесь до нашої акції і розповідайте про **свої дороги війни!**

@ЦРБ ім.П.Тичини

Наша адреса:

Центральна районна бібліотека ім.П.Г.Тичини

вул.. Андрея Шептицького, 24

м. Київ – 02

02002

E-mail: dniprlib@gmail.com

<http://dniprolib.com.ua>

Тел. +38(093) 204 99 19

Провела та записала розмову
бібліограф ЦРБ ім. Павла Тичини

Рудометова Ганна

**Вікторія Василівна,
60 років, м. Київ**

Мої дороги війни

Десь за місяць до початку повномасштабного вторгнення я вже відчувала, що почнеться війна. 23 лютого – це сакральна дата для РФ, тож в цей день я особливо гостро очікувала наближення лиха. Пам'ятаю, пішла в цей день в магазин, побачила там «Празькі» тортики і подумала – треба купити, бо невідомо, коли ще доведеться...

Ранок 24 лютого я зустріла у себе вдома. Я живу біля метро Осокорки, на 8 поверсі 18-поверхового будинку. Вікна виходять на південно-східну сторону – якраз туди, звідки все летіло. Прокинулася хвилин за 20 до початку вибухів, ввімкнула телевизор. Напередодні, до речі, я дивилася Савіка Шустера (десь до години ночі) де мова йшла про те, що ось-ось і все почнеться. О 4:30 я вже прокинулася і знову увімкнула. Трохи пізніше знизу екрана пішла червона стрічка – «На Україну напали...» Потім вже почула вибухи, виступ президента...

Недалеко від нас аеропорт Бориспіль, я там працювала більше 20 років. Тож переживала більше не за себе, а розуміла, що можуть бомбити аеропорт. Благо, в той день цього не сталося – говорили, що завдяки присутності там американського військового літака. Тож по Борисполю в той день вдарити не ризикнули, а Жулянам дісталось.

Я була вдома сама із кішкою, але переживала не стільки за себе, як за дітей. Вони живуть за Києвом (по Одеській трасі кілька кілометрів від Теремків). Не хотіла лякати їх та будити, тож не телефонувала, а написала у Вайбер. Десь годину вони не відповідали, а потім вже передзвонили.

Перший день війни я провела вдома. Нікуди не виходила. Люди бігали вже по магазинам та банкоматах гроші знімали. А я чекала. Зайняла себе малюванням картини – це був Лев (потім я його подарувала, але запам'ятала цей процес малювання дуже добре). Дочка вирішувала, залишатися нам чи виїжджати з Києва. І вже після обіду вирішили, що треба їхати в Польщу, адже в дочки маленька дитина. Рішення було прийняте 24 лютого, а виїжджали вже наступного дня.

Дорога до Польщі

На Польщу ми виїхали на другий день після вторгнення. Вирішили саме туди, адже там мешкають наші родичі. Планували їхати тільки своєю сім'єю (я, дочка, зять та онук), але довелося взяти ще подругу дочки з маленькою дитиною (тоді їй був лише 1 рік) та бабцею. Взяли із собою ще мою кішку, куди ж я її подіну. Дочка була за кермом.

Спочатку їхали по Житомирській трасі, але в дорозі нам зателефонували і порадили з'їжджати в сторону – по лісовим, польовим дорогам їхати, бо небезпечно. Ми бачили, як народ гуртувався та захищав дороги – мінували мости, повсюди встановлювали «їжаків»... Над головою літали винищувачі, постійно лунали тривоги... Періодично ми зупинялися. На заправках нам казали не затримуватись, бо бензин може вибухнути.

Адреса:
Київ, Харківське шосе, 13;
Сторінка в соціальній мережі:
Facebook
Працює:
Понеділок-четвер з 10-00 до 19-00
Неділя з 10-00 до 18-00
Вихідні дні: п'ятниця, субота

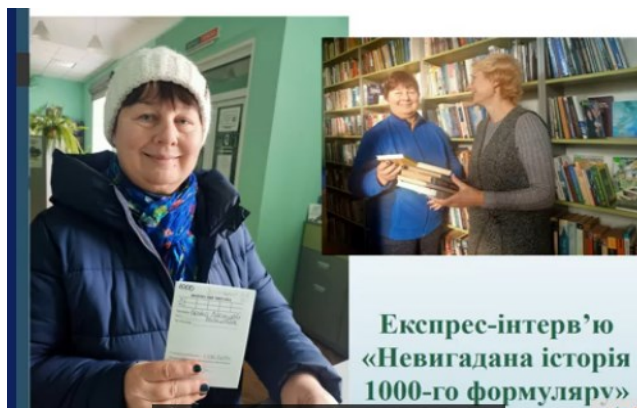
Дружба з бібліотекою

В бібліотеку ім. В. Сосюри (що на Харківському шосе, 13) мене привела знайома. Вона брала тут книжки. В мене і вдома книжок багато, але вже всі перечитані. Коли почали вимикати світло, стала більше читати.

Потім, вже восени, я познайомилася в бібліотеці з волонтерами. Вони плели тут сітки. Коли я побачила, що вони в'яжуть, то доєдналася. Нитки видають, від мене тільки вміння і бажання. За місяць я зв'язала вже 5 пар шкарпеток. Роблю тоненькі, які в берці вдягаються.

Бібліотека однозначно розважає, дозволяє більше спілкуватися з людьми. До тисячного дня війни тут проводили акцію «Тисячний читач». І мій абонемент виявився під цим номером. Коли мені зателефонували і повідомили, я не дуже здивувалася, адже пам'ятала, що я тисячна. Ще коли мене реєстрували, звернула увагу на свій номер.

Тож продовжуємо жити, працювати та вірити в наше краще майбутнє.

До речі заправитися на другий день ще можна було, великого дефіциту палива ще не було. Машин було багато – і на трасі, і на околицях, але в пробки ми не попадали.

Треба було обрати, на який пропускний пункт поїхати, щоб черги були менші. Вже не пам'ятаю, на який ми потрапили, але черга була величезна. Нам було дуже важко - річна дитинка, яка з нами їхала, дуже захворіла. Ми в черзі, а у дитини температура під 40. Намагалися якось прискоритися, добратися швидше до самого пропускного пункту. Коли добралися, там сказали викликати швидку. Ми викликали, чекали десь півгодини. Нарешті, швидка приїхала і нашої подрузі з дитиною запропонували їхати без черги, але самим. Їхати без нас вона ніяк не хотіла, адже ми прямували всі разом до наших родичів.

Ще була одна велика проблема - чоловік моєї дочки має російський паспорт. Його батько українець, а мати росіянка. Вони познайомились в університеті в Ленінграді. Діти народилися там, і чогось мати настояла, щоб вони залишилися з російськими паспортами. Звичайно, на кордоні нас не хотіли випускати. Жінку з дитиною випускали, а нас ні. Нам дуже сильно пощастило. Якимось дивом нас випустили. Вислухав мій зять звичайно все, що тільки можна. Забігаючи наперед, він досі і знаходиться в Польщі, намагаючись помінати там паспорт вже на польський.

Загалом ми провели на нашому кордоні близько 5 годин, а дехто там сидів вже добу, а може й кілька діб.

Після перетину кордону ми наче потрапили в інший світ. Прикордонники з польської сторони почали відразу пропонувати допомогу. Відразу викликали лікаря, вкололи ліки, ще і з собою дали. Пропонували їжу, скористатися зручностями...

У кішки поки доїхали було обезводнення – треба було мати при собі шприц, щоб вприскувати їй водичку, бо сама вона в стресі пити і їсти не хотіла. Речей я практично не брала із собою, але пісок і корм для кішки був.

Варшава

У Варшаві мешкає сестра зятя. В них з чоловіком там маленька двокімнатна квартира. Першу ніч ми ночували в них. Були наче в «рукавичці». Батьки чоловіка сестри жили в той час на дачі під Варшавою, але в них була також невеличка квартира у місті. Сім'я сестри переїхала туди, а ми на місяць лишилися в них.

Жили весь час в тривозі – відслідковували київські повітряні тривоги, постійно списувалися з друзями. Ми навіть реагували на гучні звуки в Польщі. Однієї ночі дуже перелякалися, коли ночували на дачі і щось ніби стріляло (виявилось, що за допомогою якихось вибухових балончиків відлякують птицю). Нам вистачило двох днів в Києві, щоб підірвати собі нервову систему.

Через місяць довелося вже шукати окрему квартиру в Варшаві. Це було складно. Подруга дочки поїхала в якесь маленьке містечко – знайшла квартиру через Фейсбук.

Що стосується матеріальної допомоги. Наша сім'я у поляків нічого не брала – ніхто з нас не оформлював ніяких виплат. Єдине, коли зареєструвалися по приїзду, то отримали по сто злотих. Цікаво, що реєстрували тільки тих, хто пересік кордон після початку повномасштабного вторгнення. Тобто, якщо ти виїхав до 24 лютого, це вже не враховувалося. Наші громадяни, хто приїхав трохи раніше, сварилися, адже також втікали від війни, тільки передбачили це завчасно.

В нас питали, чи плануєте працювати, чи хочете отримувати грошову допомогу. Моя дочка та зять мали змогу весь час працювати віддалено – вони програмісти. На мені були діти та кухня. Так і справлялися. Але вік у мене по польським законам ще не пенсійний – в 60 років я пенсіонерка в Україні, але не в Польщі. Допомогу давали тільки на дитину, але цього не вистачало навіть на дитсадочок.

Проробила я там 2 місяці, виявилось не під силу фізично. Потім пішла на курси ІТ (програмне тестування), вже їх закінчила. Тепер буду шукати роботу.

Стабільно погано спиться по ночах. Спочатку засинала тільки з Арестовичем. І тепер не можу заснути без телефону, в якому щось говорить. Тривоги я завжди чую. Тепер біля мого дому ще й вишку поставили з гучномовцем. І на кожну тривогу він оре по три рази – на початок, потім на підвищену небезпеку і на відбій. Кішка прокидається ще до тривоги, відчуває.

Ще війна змінила сімейне життя дочки – вони з чоловіком розлучилися.

Очікування

В кінці 2022 року було сильне передчуття, що незабаром війна закінчиться. Я дуже на це сподівалася. І тоді дійсно був шанс все зупинити. То був період, коли ми звільнили від окупації Херсон. Але тоді нам хтось дуже завадив. Після цього таких сильних сподівань вже не було. Напередодні американських виборів багато хто покладався на Трампа, але я в його допомогу ніколи не вірила. У мене було передчуття, що це другий Путін – людина непередбачувана. Звичайно, все одно ми сподіваємося на краще.

Я вже чітко навчилася розрізняти правду від пропаганди. Вже знаю, кого можна слухати, а кого не бажано. Наприклад, мені подобається Шейтельман, він оптиміст, я на нього переключилася. Пропагандисти говорять одне й те саме разом, а потім разом змінюють пластинку. З ними навіть екстрасенси однаково говорять.

кормити. Вони ходили в розбомблені магазини та були вимушені брати якісь продукти та корм для котів. Так ось вони десь 2 тижні сиділи без світла та води. Сусіди поставили дві цеглини та варили щось гаряче.

Ми тим часом обдзвонювали всіх, кого було можна, щоб врятували інваліда. Волонтери чекали «коридор» для вивозу. Домовлялися про ті «коридори» довго. В результаті вивозили її вже, коли росіяни пішли. Спочатку їх відправили в Карпати, потім у Варшаву, а там вже якийсь американець буквально заніс подругу на руках у літак, що прямував до Тбілісі. Так вони там і залишилися.

Друга подруга виїхати не змогла, в неї лежачий батько.

Ще в Гостомелі були знайомі. Писали, що увійшли росіяни, розселяються по домах. В них був новий будинок, туди вперлися рашисти. І одинадцять чоловік сиділи в підвалі, наймолодшому було 2,5 місяці. Чудом вижили і чудом виїхали – волонтери вивезли їх кудись в Карпати. Коли повернулися, в домі був жах, навіть не схотіли розповідати подробиці.

Вже зараз мене туди запрошують у гості, але поки я не наважуюся їхати. Була в Ірпені на могилі мами. А в Бучі є подруга, яка пережила окупацію, і сказала, що ніколи туди не повернеться. Отримала компенсацію за зруйноване житло і придбали невеличку квартиру в Києві.

Як війна змінила життя

В депресію я особо не впадала. Але хвороби загострилися. З перших днів війни займалася онуком, а зараз вони з дочкою живуть окремо, тож шукаю собі заняття. Необхідно себе чимось займати. Приймаю участь у бібліотечних волонтерських проектах, допомагаю доньці, а зараз почала шукати роботу. Ходила по місцевих магазинах стосовно роботи, та менше ніж на 12 годин змін немає, а це важкий режим. Знайшла невеличке підприємство з ліпки вареників, але це треба робити стоячи.

Нам вдалося на 4 людей знайти 3-кімнатну квартиру (але це тільки назва, кімнатки та кухня були дуже маленькі). Коштувала вона близько 1000 євро на місяць. Квартира була нова, мебльована, але посуд і техніку збирали для нас родичі. Дешевше такої ціни знайти подібні умови вже неможливо було, хіба що з хазяїном. Добре, що зять і дочка працювали, і ми змогли собі це дозволити.

Коли ми виїжджали з України, то налаштовували себе, що це на пару тижнів. Тоді у нас перед очима стояв напад РФ на Грузію, і ми (як багато інших наших співвітчизників) думали, що й у нас все швидко вирішиться. Тому крім кішки я нічого з дому не вивезла. Коли прийшла вперше до волонтерів, то попросила хоч якусь футболку, щоб було в чому спати, та взуття (крім зимових чобітків, в яких приїхала, нічого не було). Мені дали кросівки, спортивні штани та футболку, в тому й ходила.

В результаті ми прожили у Варшаві півтора року. А десь через 2 місяці я згадала, що лишила вдома холодильник з продуктами. В цей час вже почали виключати світло. Ключі від квартири були у моєї двоюрідної сестри. Але на той час вона з дитиною та своєю мамою також виїхала. Спочатку вони знімали квартиру в Карпатах, потім поїхали до Австрії. Там пару місяців пожили в будиночку в горах. Це було наче казка – їм залишили квіти, фрукти, щось українське. Одним словом, зустріли як рідних. Потім пішли шукати роботу і також знімати квартиру.

Повертаючись до холодильника. Таким чином виявилось, що ключів від моєї квартири ні в кого немає. Аж десь через півроку ми передали через Варшаву ключі моїй подрузі в Києві, і вона пішла до мене додому... Це був жах. Скрізь павутиння, а запах такий, наче на смітнику. В холодильнику все згнило. Світло вимикалося, а в мене автоматика, і холодильник не ввімкнувся. Як сусіди тільки все це витримали. Подрузі треба пам'ятника поставити. Вона все витягнула, практично в протигазі, збрала павутиння, провітрила... Але коли я повернулася, холодильник так вже і не запрацював.

Отже, про відношення до нас місцевих у Польщі... На початку все було дуже добре – поляки допомагали всім. Волонтери збиралися, приносили продукти, одягу і все необхідне. Але потім зрозуміли, що дехто з наших гребе як не в себе і допомогу обмежили. У пунктах видачі почалися черги. Треба було стояти іноді по півдня. Ми були там буквально пару разів. Наші люди інколи вели себе ганебно. Не соромлячись, брали все підряд і навіть говорили – «Зараз піду на пошту додому відправляти». Нам було за них дуже соромно, тож ми більше за гуманітарною не ходили.

Що стосується працевлаштування для біженців. У Польщі роботу можна було знайти, але дуже важку. Зміни в магазині за прилавком українцям пропонували по 12-16 годин, тоді як поляки могли і півзміни собі взяти.

Дорога додому

Прожили ми в Польщі 1,5 роки і прийшов час повертатися. Так вийшло, що дочка із зятем вирішили розлучатися. Вона хотіла повертатися додому, а її чоловік обрав лишитися за кордоном. В нього там сестра, він знає мову, закінчив польську Політехніку. Це стало однією з причин для розлучення. В Києві вони тільки-но купили Таун-Хаус за містом, вклали туди гроші, зробили наполовину ремонт. Таня залишила в Україні хорошу роботу, звичайно хотіла повернутися.

Щоб виїхати з кішкою, треба вже було оформлювати на неї документи. Це було складно, дуже велика з тими документами волокита - близько трьох місяців. За 100 злотих тільки ветеринарний паспорт треба було робити, потім щеплення, а після щеплення ще місяць чекати. Тож я ризикнула. Взяла два квитки на маршрутку – один для себе, інший для кішки. На польському кордоні про кішку взагалі ніхто не спитав, а на українському ми стояли кілька годин – була тривога. В клітку посвітили ліхтариком, спитали що за звір і пропустили. Таня з онуком приїхали на машині вже через місяць.

Коли приїхали до Києва, мені страшно було зайти у квартиру. Заходила з родичами. Все було нормально – дім новий, з консьержем, ніхто не вліз. Навіть одна квітка мене дочекалася.

Я дуже хотіла повернутися додому. Але виявилось, що практично всі мої друзі виїхали звідси за кордон. Лишився колишній чоловік та ще один друг –він інвалід, його родичі також виїхали. Ми практично тільки з ним і спілкувалися. Я його на прогулянки виводила, навіть до озера добиралися, а потім ще й на рибалку почали ходити. Якось адаптувалися.

Через місяць приїхала дочка. Вона без проблем тут розлучилася, під час війни можна було навіть до суду не ходити. Зять залишився в Польщі. Дочка працює. Офіс знаходиться в районі Севастопольської площі, туди дуже часто прилітає, тож і їх офіс постраждав, ніхто слава Богу не загинув.

Буча

Я родом з Бучі. Прожила там все життя, до 45 років. В Київ переїхала буквально за три роки до війни. Мою роботу перемістили з Жулян до Борисполя, тому довелося переїхати в цей район. Спочатку знімала квартиру, потім купила. В Бучі квартиру на той момент я вже продала, але там залишилося багато друзів, однокласники. І не тільки в Бучі, а й в Гостомелі, куди увійшли вже в перший день. І вже в перший день звідти мені почали писати. Казали, що насувається щось страшне і радили їхати поки не пізно.

Там не тільки мої подруги мешкають, а й подруги моєї дочки. Одна з них страждає на розсіяний склероз, не ходить ногами. А її дочка вийшла заміж за росіянина і зустріла початок війни в Криму. І вона пише своїй мамі – до вас літаки летять бомбити. Мама каже – чекаю. І просиділа вона там з подругою всю окупацію. Жили в квартирі у провулку Героїв Небесної Сотні, а це не в центрі, а в такому закутку, куди росіяни не дійшли (вони займали нові дома зі сторони нового парку). Але бомбили всюди. У них навкруги дому були такі вирви, що на колясці її не вивезеш. Тож вона сиділа вдома, а подрузі доводилося її